Rajavartiolaitos
Gränsbevakningsväsendet
The Finnish Border Guard

LAUSUNTO

20.6.2016

Eduskunta
Puolustusvaliokunta

VNS 5/2016 vp Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta

Turvallisuustilanne on muuttunut pysyvästi. Supistuvat resurssit ovat ristiriidassa lisääntyvien ja monimutkaistuvien tehtävien, kansalaisten odotusten sekä toimintaympäristön muutoksen kanssa. Rajavartiolaitos näkee keskeisinä uhkina selonteon tavoin laittomaan maahantuloon kytkeytyvän rikollisuuden, hybridiuhkat, terrorismin ja suuronnettomuudet.

Rajavartiolaitos on sopeuttanut toimintaansa rajusti jo 1990-luvulta lähtien. Organisaatiota on supistettu ja toimitiloja on vähennetty. Henkilöstö on vähentynyt noin 25 prosenttia. Rajavartiolaitos on omin toimenpitein siirtänyt kaikkiaan noin 2 500 virkamiestä uusiin tehtäviin. Toiminnot sisärajoilla on ajettu alas.

Rajavartiolaitos on lakkauttanut yhden merivartioston, varusmiesyksikön, meripelastuslohkokeskuksen, koulutuskeskuksen, 70 prosenttia vartioasemistaan ja kaksi paikallistason johtoporrasta. Toimintaa on kehitetty muun muassa hankkimalla valvontatekniikkaa, lisäämällä liikkuvuutta sekä automatisoimalla rajatarkastusprosessia. Robotiikkaa ja digitalisaatiota on hyödynnetty tehokkaasti jo vuosikymmeniä. Myös viranomaisyhteistyön mahdollisuudet on käytetty täysimääräisesti. Rajavartiolaitos on tuottanut merkittäviä kumppanuushyötyjä muille viranomaisille muun muassa merellisen turvallisuuden, rikostorjunnan, pelastustoimen ja sotilaallisen maanpuolustuksen alueilla.

Rajavartiolaitoksessa on käynnissä vuodesta 2013 vuoteen 2017 ulottuva 28 miljoonan euron sopeuttamisohjelma. Se on noin 13 prosenttia viraston toimintamenoista. Tämä sopeuttamisohjelma suunniteltiin suotuisan turvallisuustilanteen vallitessa 2012. Sopeuttamisohjelman toimeenpanossa on onnistuttu. Tämä kuitenkin tarkoittaa muun muassa sitä, että itärajalla valvontahenkilöstö vähentyy 40 prosenttia.

Taloustilanne, tehtävien priorisointi ja suunniteltavat uudet sopeuttamistoimet

Taloustilanne pakottaa Rajavartiolaitoksen edelleen priorisoimaan tehtäviään ja aloittamaan uusien sopeuttamistoimien toimeenpanon käynnissä olevan sopeuttamisohjelman vielä ollessa kesken. Rajavartiolaitoksen käytettävissä olevaa rahoitusta pienentävät talousarviomäärärahan väheneminen, hintojen nousu ja mahdollinen kilpailukykysopimuksen työaikaa lisäävän osuuden leikkaus. Sopeuttamistarpeeksi vuoteen 2020 mennessä arvioidaan yhteensä 15 miljoonaa euroa.

Hallitusohjelmassa osoitettu sisäisen turvallisuuden lisämääräraha Rajavartiolaitokselle (7,5 milj. €/vuosi) riittää kattamaan vain vuoden 2014 kehyspäätöksessä osoitetut lisäleikkaukset, ja nekin vain vuoteen 2017 saakka.

Rajavartiolaitos keskittyy huolehtimaan itärajan perustason valvonnasta, rajanylitysliikenteen turvallisuudesta ja meripelastuksen johtamisesta. Sotilaallisen maanpuolustuksen velvoitteet hoidetaan täysimääräisesti. Rajavartiolaitos on keskeinen osa puolustusjärjestelmää.

Sopeuttamistarpeesta muihin toimintamenoihin kohdistetaan noin 9 miljoonan euron säästö. Henkilöstöön kohdistuvaa sopeuttamistarvetta jää noin 100 henkilötyövuotta. Vähennys katetaan eläkepoistumaa hyödyntäen ja minimoimalla rekrytointi vuosiksi.

Itärajan rajanylityspaikkojen aukioloaikoihin ryhdytään suunnittelemaan rajoituksia. Rajavartiolaitos vähentää ulkomailla toimivia yhdysmiehiä, osallistumista PTR-toimintaan sekä pääosin laittomaan maahantuloon keskittyvää rikostorjuntaa sisärajoilla.

Rajavartiolaitos suunnittelee luopuvansa Kaskisen, Kalajoen ja Kemin merivartioasemista sekä Porkkalan aseman kiinteistöstä. Peruskorjausta vaativasta vartiolaiva Merikarhusta luovutaan. Turun helikopteritukikohdan huonon sään toimintavalmiutta lasketaan luopumalla lennonjohtopalveluista.

Rajavartiolaitos jatkaa esikuntatoimintojensa keskittämistä ja karsimista, vähentää henkilöstön perus- ja täydennyskoulutusta sekä säästää työterveyshuollossa ja matkustamisessa. Kuljetusvälineiden määrää vähennetään ja niiden käyttöikää jatketaan. Tieto- ja valvontajärjestelmät ylläpidetään minimitasolla.

Lisäresurssitarpeet ja suorituskyvyn kehittäminen

Rajavartiolaitoksella on ainoana viranomaisena osaaminen ja toimivalta vastata sekä sisäisen että ulkoisen turvallisuuden uhkiin. Rajaturvallisuus- ja meripelastustehtävien jokapäiväinen hoitaminen raja- ja merialueilla takaavat korkean valmiuden myös alueellisen koskemattomuuden turvaamiseen.

Nykyisessä turvallisuustilanteessa olisi välttämätöntä ylläpitää uskottava ja itsenäinen rajan vartiointi. Rajavartiolaitos palauttaa vuosina 2015-2018 omin toimenpitein sadan rajavartijan työpanoksen rajanylityspaikoilta itärajan vartiointiin. Tämä on osa selonteossa mainittua hallituksen tavoitetta kohdentaa itärajan valvontaan yhteensä 160 rajavartijan lisäys. Lisäksi Rajavartiolaitos tulee esittämään, että hallitus osoittaa pysyvän lisämäärärahan 60 rajavartijan palkkaamiseksi vuosina 2018 - 2020. Lisärahoituksella voitaisiin varmistaa myös harvaan asuttujen alueiden turvallisuuspalveluiden saatavuutta sekä alueellisen koskemattomuuden turvaamista ja kykyä torjua hybridiuhkia.

Nämä lisäykset eivät kuitenkaan vielä täysin riitä palauttamaan itärajan valvonnan tasoa turvallisuusympäristön heikentymistä edeltäneelle, vuoden 2012 tasolle. Vuoden 2012 tasokaan ei takaisi vielä riittävää henkilöstöä sisärajavalvonnan palauttamiseksi.

Kilpailukykysopimuksen työaikaa lisäävää osuutta ei tule leikata turvallisuusviranomaisilta pois. Työajan lisäys tarvitaan muuttuneen turvallisuustilanteen hallintaan.

Rajavartiolaitos toimeenpanee Euroopan raja- ja merivartiojärjestelmän, Schengenin rajasäännöstön muutosten ja Euroopan unionin rajanylitystietojärjestelmän edellyttämät kansalliset toimenpiteet. Komission esitykset Euroopan raja- ja merivartiojärjestelmästä ja Schengenin rajasäännöstön muutoksesta edellyttävät toteutuessaan vähintään 55 henkilötyövuoden lisäystä. Muutokset ajoittuvat vuosille 2016-2017. Alustava arvio Euroopan unionin rajanylitystietojärjestelmän edellyttämästä lisätarpeesta on 40-60 henkilötyövuotta kehyskauden lopulla.

On huomattava, että mikäli esitetyt lisäresurssit saadaan, se ei vähennä edellä kuvattua sopeuttamistarvetta lainkaan. Itärajan valvontaan esittävät lisäresurssit tulee kohdentaa sellaisenaan itärajan valvontaan. Myöskään EU-velvoitteiden täyttämiseksi esitettävät resurssit eivät kohdistu itärajan valvontaan eivätkä paikkaa muuta sopeuttamistarvetta.

Rajavartiolaitos varautuu hybridiuhkiin osana rajaturvallisuus- ja meripelastustehtäviään, muuta varautumista sekä henkilökunnan ja asevelvollisten koulutusta. Lisäksi Rajavartiolaitoksen toimivaltaa ja valmiutta, valmiuden säätelyä ja aluevalvontaa koskevaa lainsäädäntöä on tarpeen tarkentaa kattamaan yksiselitteisesti myös hybridiuhkien käsitteen ja niiden torjunnassa tarvittavan toimivallan. Rajavartiolaitos luo äskettäin eläkkeelle jääneistä rajavartiomiehistä pysyvän lisäosan rajaturvallisuusreserviinsä. Tällä lisäosalla pystytään vastaamaan jossain määrin turvallisuusuhkiin sinä aikana, kun lisärahoituksella rekrytoitavia rajavartijoita koulutettaisiin.